

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA IJOBIY MUNOSABATNI
SHAKLLANTIRISHDA O'YIN FAOLIYATINING AHAMIYATI****Abdullajanova Saboxat Abduqodir qizi***Toshkent Kimyo Xalqaro universiteti Namangan filiali**Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 1-kurs magistranti**+99893 127 00 39**abdullajanovasaboxat01@gmail.com***MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 05.02.2026**Revised: 06.02.2026**Accepted: 07.02.2026***KALIT SO'ZLAR:***maktabgacha ta'lim,
o'yin faoliyati, muloqot,
hamkorlik, ijtimoiy
munosabat, milliy
pedagogika.**Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda ijobiy munosabat va hamkorlikni shakllantirishda o'yin va muloqotning pedagogik ahamiyati ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan yoritilgan. Tadqiqot o'zbek pedagog olimlarining ilmiy qarashlari hamda xalq pedagogikasi an'analari ta'yaniga tayangan holda olib borildi. Tajriba-sinov ishlari natijalari o'yin asosida tashkil etilgan muloqot bolalarda ijtimoiy moslashuv, jamoaviylik va hamkorlik ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantirishini ko'rsatdi.***Kirish**

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim bosqichlardan biri bo'lib, aynan shu davrda ijtimoiy munosabatlar, muloqot madaniyati va hamkorlik ko'nikmalarining poydevori yaratiladi. Bolaning tengdoshlari bilan muloqotga kirishishi, jamoada o'zini tutishi va o'zaro hamkorlikda faoliyat yuritishi uning keyingi ta'lim bosqichlari hamda ijtimoiy hayotga moslashuvida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim jarayonida bolalarda ijobiy munosabat va hamkorlikni rivojlantirish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Maktabgacha ta'limda o'yin yetakchi faoliyat turi bo'lib, u orqali bolalar atrof-muhitni anglaydi, ijtimoiy tajribani egallaydi va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'yin jarayonida bolalar o'zaro fikr almashadi, kelishuvga erishadi hamda birgalikda harakat qilishni o'rganadi. O'zbek pedagogik tafakkurida ham o'yin va muloqot tarbiyaning muhim vositasi sifatida qaralgan. Xususan, Abdulla Avloniy tarbiyani jamiyat taraqqiyotining asosi deb baholab, bolani ijtimoiy muhitda shakllantirish zarurligini ta'kidlagan. Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada o'yin va muloqot orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda ijobiy munosabat va hamkorlikni rivojlantirish masalasi ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy munosabatlar, muloqot va hamkorlikni shakllantirish masalasi pedagogika va psixologiya fanlarida muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Xususan, o'yin faoliyatining bolaning shaxs sifatida kamol topishidagi roli ko'plab tadqiqotlarda asoslab berilgan.

O'zbek pedagogik tafakkurida tarbiya masalasi doimo ijtimoiy muhit va muloqot bilan uzviy bog'liq holda qaralgan. Buyuk ma'rifatparvar Abdulla Avloniy o'z asarlarida bolani tarbiyalashda jamoa, muhit va o'zaro munosabatlarning hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini ta'kidlaydi. Uning fikricha, bola axloqiy va ijtimoiy sifatlarni bevosita faoliyat va muloqot jarayonida egallaydi. Bu qarashlar bugungi maktabgacha ta'lim tizimi uchun ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Maktabgacha ta'limda o'yin faoliyatining pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilgan olimlardan biri S. Qosimova bo'lib, u milliy o'yinlarni ta'lim jarayoniga joriy etish orqali bolalarda jamoaviylik, o'zaro yordam va ijobiy munosabatlarni shakllantirish mumkinligini ilmiy asoslab bergan. Uning tadqiqotlarida o'yin nafaqat ko'ngilochar faoliyat, balki bolani jamiyatga moslashtiruvchi muhim ijtimoiy mexanizm sifatida talqin etiladi.

Pedagog olim Baxodir To'xtayev tadqiqotlarida hamkorlikka asoslangan ta'lim faoliyati bolalarda ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirishning samarali shakli sifatida e'tirof etiladi. Uning fikricha, o'yin jarayonida tashkil etilgan jamoaviy faoliyat bolalarni bir-birini tushunishga, umumiy maqsad yo'lida harakat qilishga va ijtimoiy mas'uliyatni his etishga o'rgatadi.

Shuningdek, o'zbek xalq pedagogikasida avloddan avlodga o'tib kelayotgan milliy bolalar o'yinlari ("Oq terakmi, ko'k terak", "Chillak", "Kim chaqqon") bolalarda hamkorlik, raqobat madaniyati va o'zaro hurmatni shakllantirishga xizmat qilgani ko'plab

ilmiy manbalarda qayd etilgan. Ushbu o'yinlar bolani nafaqat jismoniy, balki ijtimoiy-ruhiy jihatdan ham rivojlantiradi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalarda ijobiy munosabat va hamkorlikni rivojlantirish masalasi yetarli darajada o'rganilgan bo'lsa-da, o'yin va muloqotning uyg'unlashgan holda qo'llanilishi, ayniqsa milliy madaniyat asosida tashkil etilishi chuqurroq ilmiy tadqiqotni talab etadi. Mazkur maqola ana shu ehtiyojdan kelib chiqib, o'yin va muloqotni bir butun pedagogik tizim sifatida tahlil qilishga qaratilgan.

Metodologiya

Mazkur tadqiqot Namangan shahridagi maktabgacha ta'lim muassasalarida olib borildi va amaliy-pedagogik yo'nalishga ega bo'ldi. Tadqiqotning asosiy maqsadi o'yin va muloqot orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda ijobiy munosabat va hamkorlikni real ta'lim jarayonida rivojlantirish imkoniyatlarini aniqlashdan iborat bo'ldi.

Tadqiqot obyekti va predmeti

Tadqiqot obyekti – Namangan shahridagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanayotgan 5–6 yoshli bolalar.

Tadqiqot predmeti – kundalik mashg'ulotlarda qo'llaniladigan o'yin va muloqotga asoslangan amaliy pedagogik metodlar orqali bolalarda ijobiy munosabat va hamkorlikni shakllantirish jarayoni.

Tadqiqot ishtirokchilari

Tajriba-sinov ishlarida:

2 ta maktabgacha ta'lim tashkiloti,

5–6 yoshdagi 30 nafar bola,

4 nafar tarbiyachi ishtirok etdi.

Tadqiqotda tarbiyachilar kundalik faoliyatida oson qo'llay oladigan quyidagi metodlardan foydalanildi:

“Birgalikda bajaramiz” usuli

– Kichik guruhlarda topshiriq bajarish

– O'yinchoqlarni birgalikda yig'ish, rasm chizish

Rolli o'yinlar

– “Mehmon keldi”, “Do'konda”, “Bog'chada bir kun”

– Bolalarda muloqot va kelishuv ko'nikmalarini rivojlantirish

Milliy xalq o'yinlari

– “Oq terakmi, ko'k terak”

– “Kim chaqqon”

– “Topib ol”

Muloqot doirasi (suhbat aylana)

– Mashg‘ulot oxirida bolalar his-tuyg‘ularini erkin aytadi

– Bir-birini tinglashga o‘rgatiladi

Tarbiyachilar mashg‘ulot davomida bolalarning xatti-harakatlarini kuzatib, ijobiy holatlarni rag‘batlantirib bordilar.

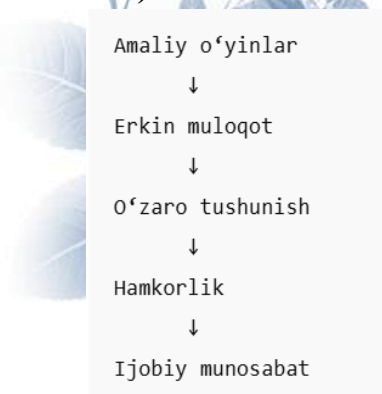
NATIJALAR

Tajriba-sinov ishlari natijasida bolalarning ijtimoiy xulq-atvorida sezilarli ijobiy o‘zgarishlar kuzatildi. Dastlab bolalar o‘rtasida tortishuvlar va yakka o‘ynash holatlari ko‘p uchragan bo‘lsa, tajriba yakunida hamkorlik va muloqot faolligi oshdi.

1-jadval. Namangan shahridagi MTTlarda ijtimoiy ko‘nikmalar rivoji

Ko‘rsatkichlar	Tajribagacha Tajribadan so‘ng	
Hamkorlikda o‘ynash	47 %	86 %
Tengdoshlari bilan erkin muloqot	52 %	89 %
Mojaroni kelishuv bilan hal qilish	41 %	80 %
Jamoaviy faoliyatga qiziqish	50 %	92 %

Natijalar sxemasi (amaliy ko‘rinish)

Tarbiyachilarning kuzatuvlariga ko‘ra, bolalar o‘z fikrini ochiq ayta boshlagan, tengdoshining fikrini eshitishga o‘rgangan va mojarolarni kattalar aralashuvisiz hal qilishga harakat qilgan.

Muhokama

Tadqiqot natijalari Namangan shahridagi maktabgacha ta'lim muassasalarida o'yin va muloqot asosida olib borilgan amaliy faoliyat bolalarda ijobiy munosabat va hamkorlikni rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanini ko'rsatdi. Ayniqsa, kundalik hayotga yaqin, bolalar uchun tushunarli va qiziqarli bo'lgan rolli va milliy o'yinlar bolalarning ijtimoiy faolligini oshirdi.

Olingan natijalar o'zbek pedagog olimlarining nazariy qarashlarini amaliy jihatdan tasdiqlaydi. O'yin jarayonida bolalar muloqotni majburiyat sifatida emas, balki tabiiy ehtiyoj sifatida qabul qila boshladilar. Bu esa ularning bog'cha muhitiga tez moslashishiga va jamoada o'zini erkin his qilishiga xizmat qildi. Shuningdek, tajriba davomida tarbiyachilar tomonidan murakkab metodlardan foydalanilmasdan, oddiy va hayotiy usullar orqali yuqori natijalarga erishish mumkinligi aniqlandi. Bu holat tadqiqotning amaliy ahamiyatini yanada oshiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Namangan shahridagi maktabgacha ta'lim muassasalarida o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'yin va muloqot asosida tashkil etilgan oddiy, amaliy va hayotiy metodlar bolalarda ijobiy munosabat va hamkorlikni samarali rivojlantiradi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalar chiqarildi:

- o'yin orqali tashkil etilgan muloqot bolalarda jamoaviylikni kuchaytiradi;
- milliy o'yinlar bolalarni ijtimoiy va madaniy jihatdan tarbiyalaydi;
- amaliy metodlar tarbiyachilar tomonidan oson qo'llaniladi va yuqori natija beradi.

Mazkur yondashuvni Namangan shahridagi maktabgacha ta'lim muassasalarida keng joriy etish ta'lim-tarbiya jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Avloniy, A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1913.
2. Qosimova, S. Maktabgacha ta'limda milliy tarbiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
3. To'xtayev, B. Pedagogik hamkorlik va ijtimoiy faoliyat nazariyasi. – Samarqand, 2018.
4. Yo'ldosheva, M. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.

5. Ismoilova, G. Bolalar o'yin faoliyatining psixologik-pedagogik asoslari. – Toshkent, 2017. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi.

6. "Maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standarti". – Toshkent, 2020.

7. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi.

8. Maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni tashkil etish bo'yicha metodik tavsiyalar. – Toshkent, 2021.

9. Karimova, N. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy moslashuvni rivojlantirish. – Namangan, 2022.

10. Abdullayeva, Z. Maktabgacha ta'limda muloqot madaniyatini shakllantirish. – Toshkent, 2018.

